

HITRO BRANJE – ZGOLJ UTVARA?

UVOD

Zakaj odkriti skrivnosti hitrega branja?

Z znanji, ki so potrebna za hitro branje, bi moral biti seznanjen vsak študent, še posebno pa študent grafike. Pomembna so predvsem pri oblikovanju in postavljanju besedila, da s tem olajšamo bralcu razumevanje napisanega in kakovostnejše pomnjenje.

S člankom smo osredotočeni na opis branja tiskanih medijev, čeravno pridobimo vedno več informacij na spletu, torej na zaslonu. Vse opisane značilnosti in metode hitrega branja se lahko aplicirajo tudi na branje iz elektronskih medijev.

Literaturni viri, iz katerih sem izhajala, so večkrat uporabljeni v diplomskih nalogah diplomantov pedagoške fakultete – torej jih kot pripomočke uporabljajo tudi vede, katerih primarna naloga je naučiti ljudi, učiti se. Naslovi nalog so bili v povezavi z učenjem branja in izboljšanjem veliko različnih področij, ki so povezani z branjem, učenjem, zaznavanjem, sposobnostmi ipd.

Za pisanje članka o hitrem branju sem se odločila tudi zato, ker bi sama rada brala hitreje. (*S tem ne mislim, da bi želela prebrati več romanov v eni noči. Ne, pri branju romana uživam in nočem, da bi se prehitro končal, saj tako sploh ne bi mogel napraviti name pravega vtisa.*)

Hitro bi rada prebrala (*preleto-la*) goro knjig in prebrskala nešteto internetnih strani, ki so pri-

poročene kot študijska literatura. Še posebno je hitrost branja pomembna pri podiplomskem študiju, ko je literature še toliko več. Hkrati s hitrostjo pa je treba izboljšati tudi kakovost pomnjenja podatkov in informacij, ki smo jih prebrali.

S tem člankom sem hotela predstaviti možnost, kako prebrati vso literaturo v krajšem času in si vse to zapomniti hitreje – in to je ključ; le pot do cilja ni tako preprosta, kot sem pred začetkom pisanja pričakovala. Lastni trud je edino, s čimer je mogoče izboljšati svoje bralne sposobnosti. S tem člankom želim pomagati tudi vsem sošolcem in študentom, ki prihajajo za menoj, da bi se hitreje in uspešneje pripravili na izpite.

1 O BRANJU

1.1 DEFINICIJE BRANJA

Angleška beseda *reading* izvira iz anglosaksonske besede *redan*, kar pomeni poučiti se. Definicije branja se med seboj razlikujejo po tem, kateremu procesu v branju pripisujejo odločilno vlogo. V prvo skupino sodijo definicije, ki poudarjajo pri branju predvsem procese zaznavanja, v drugo tiste, ki poudarjajo semantično/pomensko plat, v tretjo ta-

kšne, ki opredeljujejo branje kot večstopenjski proces, v katerem sodelujejo različne sposobnosti, in v zadnjo skupino definicije, ki poudarjajo zvezo med branjem in mišljenjem. Povzetek slednjih je grafično prikazan na sliki 1.

Za ta članek sem izbrala definicijo, ki jo v svoji knjigi navaja Tony Buzan. Zelo lepo je opredeljena, razložena in sistemizirana. Poznavanje elementov in procesov branja je rabilo kot temelj za različne metode hitrega branja.

Branje pomeni ustvarjanje odnosa med posameznikom in sporočili, podanimi v simbolih. Običajno ga označujemo tudi kot učenje glede na zaznavanje z vidom. Celoten proces branja lahko razdelimo na sedem stopenj:

1. **Prepoznavanje** – bralec mora prepoznati abecedne simbole.

2. **Sprejetje** – čutni proces, pri katerem oko sprejema svetlobo, ki se odbija od besede in jo nato posreduje možganom.

3. **Notranje strnjevanje** – ustreza osnovnemu dojetanju in se nanaša na povezovanje vseh prebranih sporočil z drugimi ustreznimi deli.

4. **Zunanje strnjevanje** – sem sodijo razčlenjevanje, kritičnost, presoja, izbiranje in zavrnitev. Tu bralec pridruži pravkar prebranemu gradivu svoje predhodno znanje.

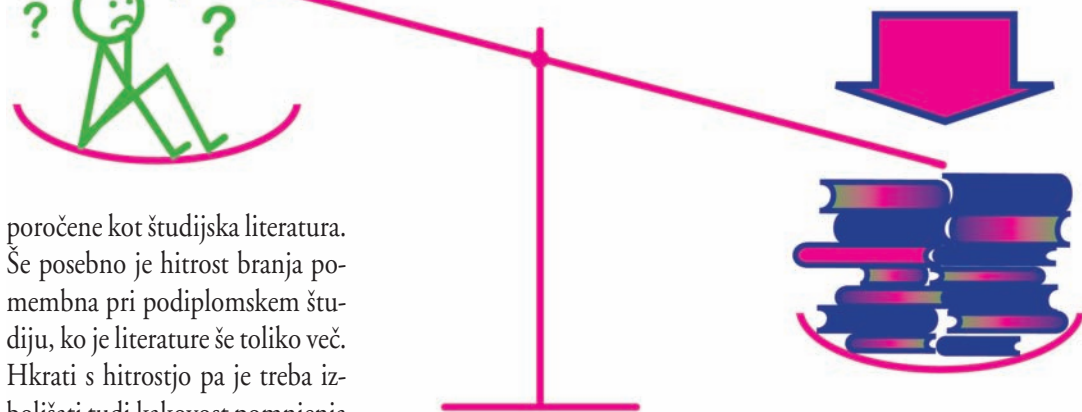
5. **Ohranjanje v spominu** – na tej stopnji se podatki uskladiščijo. Prenesejo se v trajni spomin.

6. **Priklic** – sposobnost posameznika, da iz uskladiščenih podatkov izbere tistega, ki ga v tistem trenutku potrebuje.

7. **Sporočanje ali raba** – takojšnja ali naključna uporaba sporočila. Sem prištevamo tudi mišljenje (Buzan 1982: 32–33).

1.2 SLABE BRALNE NAVADE

Med slabimi bralnimi navadami se najpogosteje pojavljajo: nekoncentrirano branje, subvokalizacija in regresija očesnih gibov.

Vsem slabim bralnim navadam je skupno to, da bistveno zmanjšujejo učinkovitost pri branju, in sicer upočasnjujejo tako hitrost branja kot tudi razumevanje prebranega (Pečjak, S. 1991: 99).

1.2.1 KONCENTRACIJA

Koncentracija pri branju pomeni, da mislimo samo na to,

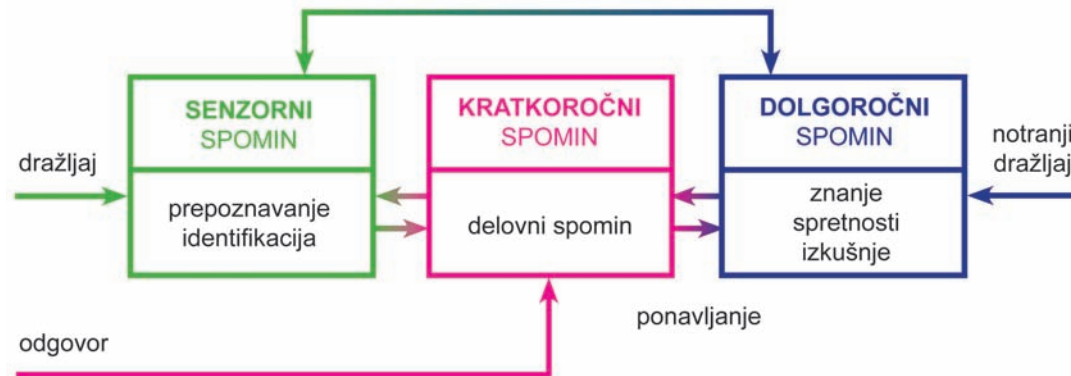
subvokalizacija pa označuje šepetanje ali rahlo premikanje ustnic. Oba pojma torej označujeta, da pri tihem branju sodelujejo govorni organi. Hitrost branja je pri tem omejena s hitrostjo govora, ta pa se pri odraslem bralcu giblje med 100 in 120 besed na minuto. V nekaterih primerih pa je subvokalizacija celo priporočljiva:

je, da odstavek kljub nerazumevanju beremo naprej in se ob koncu prebranega vrnemo nazaj na to mesto. Lahko se zgodi, da med nadaljnjim branjem zopet ujamemo rdečo nit, če pa se to ne zgodi, posvetimo več časa le tistemu delu besedila, ki ga ne razumemo. Nepotrebni gibi oči med branjem so prikazani na sliki 2.

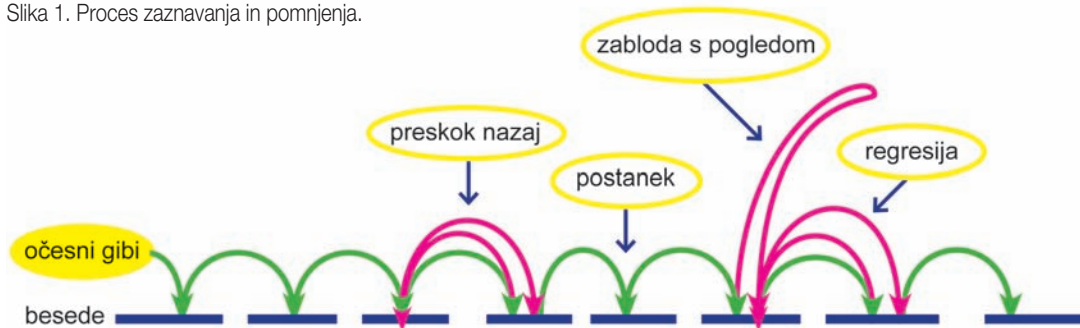
koncu besede kot pa na sredini. Pri znanih besedah je za razpoznavo dovolj že, če za hip pogledamo videz besede in mogoče še začetni soglasnik. Pri tipografski ureditvi so bistveni naslednji tehnični dejavniki:

- med tiskanimi črkami in ozadjem mora biti čim večji kontrast v barvi (črno na belem),
- vrstica naj bo dolga približno 105 mm,
- besedilo naj bo napisano z malimi črkami (okrog 11 pt).

Seveda pa tudi pri percepciji najbolj vpliva mentalna naravnost posameznika zaradi njegovega interesa za posamezno področje (Pečjak S. 1991: 14 – 15).

Slika 1. Proces zaznavanja in pomnjenja.

Slika 2. Nepotrebni gibi oči med branjem.

kar beremo v besedilu, da torej razmišljamo samo o vsebini besedila. Med dejavniki, ki vplivajo na koncentracijo, ločimo zunanje in notranje. Zunanji dejavniki so: hrup, nenavadna svetloba, bleščanje, slab tisk itn. Med notranje pa prištevamo: zdravje, umirjenost, interes, zanimanje ipd. Zbranosti se lahko naučimo z enostavno vajo: »Zaprte oči. Predstavljajte si lepo rdečo vrtnico. Mislite eno minuto samo na to vrtnico.« (Pečjak, S. 1991: 99 –101)

1.2.2 (SUB)VOKALIZACIJA

Vokalizacija pomeni glasno ali polglasno izgovarjanje besed,

- pri branju težkega, zahtevnega besedila,
- pri branju besedila v tujem jeziku,
- kadar se v besedilu srečamo z novo neznano besedo. (Pečjak, S. 1991: 117)

1.2.3 REGRESIJA

Regresija pomeni, da se pri branju z očmi vračamo nazaj na tisto, kar smo že prebrali. Je v tesni povezavi z nekoncentriranim branjem. Tako izgubimo veliko časa in še razumevanje je oteženo (Pečjak, S. 1991: 118–119).

Regresija se pogosto pojavi pri zahtevnejšem branju. V tem primeru dosti strokovnjakov svetuje,

1.3 DEJAVNIKI BRALNE UČINKOVITOSTI

1.3.1 PERCEPCIJSKI PROCESI PRI BRANJU

Ko bralec zaznava črke in besede, jih razvršča v določene skupine po zunanji obliki. Lahka percepcija je bistvena za hitro branje. Brez natančne percepcije ni mogoče miselno branje, tj. razumevanje, interpretacija in vrednotenje.

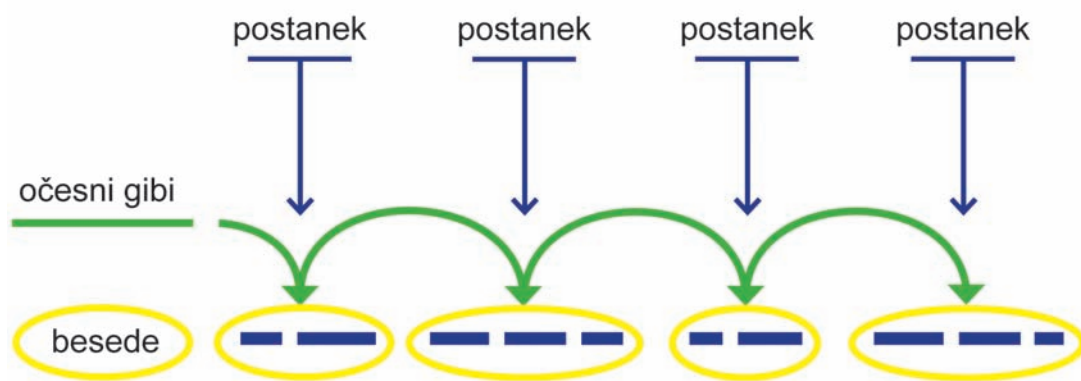
Lažje razločujemo črke, ki imajo simetrično obliko v primerjavi s črkami z nesimetrično obliko. Hitreje razpoznamo tudi okrogle in vertikalne črke. Črke je lažje prepoznati tudi na začetku in

1.3.2 GIBANJE OČI PRI BRANJU

Oči med branjem skačejo in se ustavljajo. Gibi so kratki in trajajo v povprečju 22 milisekund, postanki (fiksacije) pa so daljši in trajajo kakih 250 milisekund. Gibanje oči med branjem je shematsko prikazano na sliki 3. Večino bralnega časa, kakih 93 odstotkov, vzamejo postanki in samo sedem odstotkov gibi. Oko je med gibanjem slepo. Besedilo zaznavamo samo med postanki, zato je za hitro branje pomembno, da se oči čim manj gibajo. Pri hitrem branju težimo k čim manjšemu številu postankov in čim širšemu zaznavanju besedila (Pečjak, V. 1991: 29).

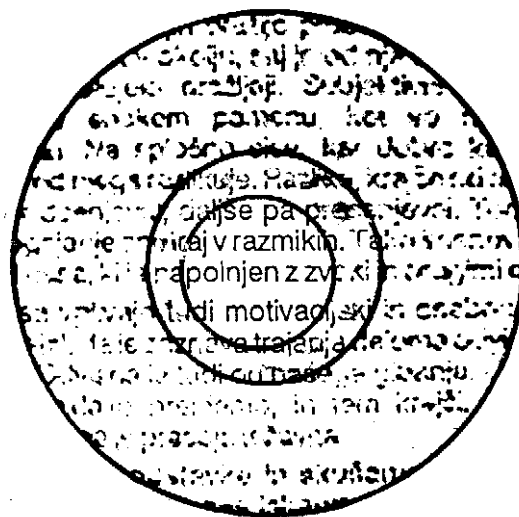
1.3.3 BRALNO POLJE

Naše oko je sestavljeno tako, da vidimo sliko najostreje v tistem delu, kamor je usmerjen naš pogled. Če opazujemo kakšen prizor, so vzorci okoli točke fiksiranja jasni in razločni, drugje pa manj ostri (slika 4). Razločno ali fovealno vidno polje je približno

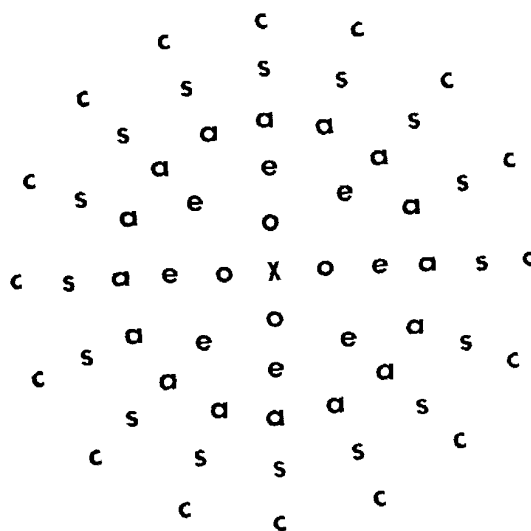

Slika 3. Postanki (fiksacije) očesnih gibov.

očrtano dve stopinji glede na vidno os pri razdalji 40 centimetrov. Okoli fovealnega polja leži perifovealno polje, kjer je vid manj oster, toda če smo dovolj pozorni, lahko prepoznamo značilne, v berilu prevladujoče črke ali krajše besede. Fovealno in perifovealno polje skupaj obsegata od 12 do 17 črk. Še naprej pa leži polje obrobne vida. V njem ne vidimo besed jasno, temveč zbrisano. Besede in črke ne prepoznamo, lahko pa jo uganemo. Za hitrejše branje je treba tudi razširiti svoje bralno (vidno) polje (Pečjak, V., 1991: 32–37). Slika 5 predstavlja eno izmed vaj za razširjanje vidnega polja. Pogled usmerimo v središče kroga in poskušamo prebrati čim več črk.

Slika 4, zgoraj. Vidno polje. Slika 5, spodaj. Vaja za razširjanje vidnega polja.

Slika 6. Črkovni pasovi.

na morfeme) in s priročniki, ki razlagajo pomen besed (slovarji, leksikoni, enciklopedije; Pečjak, V., 1991: 117–126).

1.3.5 RAZUMEVANJE

Na razumevanje vplivajo trije dejavniki: zaznavanje gradiva ter procesi v delovnem in dolgoročnem spominu. Zmogljivosti kratkoročnega spomina ni mogoče povečevati, vendar je mogoče naše možgansko skladišče bolj izrabiti, če podatke vlagamo vanj sistematično (Pečjak, V., 1991: 110–111).

Pri razumevanju imata največji pomen koncentracija (glej poglavje 1.2.1) in zainteresiranost za snov.

1.3.5.1 Manjkajoče črke

Za razumevanje ni treba dojeti vsake posamezne črke. Besedilo lahko razumemo kljub izpuščanju nekaterih črk (npr.: R klam ranje so si izm sl li v Zdr ž h drž a h.) (Urbanc, 1995: 51). Besedilo lahko razumemo kljub manjkajočim črkam zaradi celotnega skeniranja besed. Besede, ki jih pogosto uporabljamo, se namreč vtisnejo v dolgotrajen spomin in tako v trenutku prepoznamo besedo.

1.3.5.2 Zgornji črkovni pas

Če bi imeli pred sabo samo spodnjo polovico črk, besedila ne bi mogli prebrati. To pomeni, da zgornji del besed daje značilno podobo – značilne oblike, ki naredijo besede razpoznavne (Urbanc, 1995: 52).

Če stavku zakrijemo spodnji del srednjega črkovnega pasu, bomo besedilo lahko vseeno nemoteno prebrali. Za razpoznavo besed je odločilen zgornji del sre-